

References

1. ANOXIN, V.A. (1989) Monety antichnykh gorodov Severo-Zapadnogo Prichernomor'ya. Kiev : Naukova dumka.
2. VINOGRADOV, YU.G. (1989) Politicheskaya istoriya Ol'vijskogo polisa. VII–I vv. Do n. e. Istoriko-epigraficheskoe issledovanie. Moscow : Nauka.
3. ZAJCEV, JU. P. (2003) Neapol' skifskij (II v. do n. e. – III v. n. e.). Simferopol': Universum.
4. KARISHKOVSKIY, P.I. (1959) Z istorii zovnishnopolitichnykh zviyazkiv Olvii. Olviya ta Rodos. *Materialy z arkhologii Pivnichnoho Prychornomorja*. 2, 67–79.
5. KARYSHKOVSKIY, P.O. (1971) Istriya I eyo sosedi na rubezhe III–II vv. Do n. e. *Vestnik drevnej istorii*. 2, 36–55.
6. KRYZHICKIJ, S.D. et al. (1999) Ol'viya. Antichnoe gosudarstvo v Severnom Prichernomor'e. Kiev: In-t arkhologii NAN Ukrainy.
7. MATERA M. (2016) O rodoskikh amforah I klejmah iz Tanaisa // *Eminak*. 16, 189–203.
8. NIKOLAEV, N.I. (2010) Politicheskaya I kul'tovaya elita Ol'vii IV–I vv. Do n. e. *Arkheologia*. 3, 134–140.
9. NIKOLAEV, N.I. (2014) Prosopografiya Ol'vii Pontijskoj V v. do n. e. – I v. n. e. Kiev : Publisher Oleg Filyuk.
10. NIKOLAEV, N.I. (2016) Prosopografiya v magicheskix nadpisyah Ol'vii. *Voprosy epigrafiki*. 10, 217–278.
11. NIKOLAEV, N.I. (2017) Ol'vijskie dekreti v chest' grazhdan Xersonesa v kontekste lokal'nykh khronologij Ol'vii, Hersonesa I Pontijskogo carstva. *Aristej. Vestnik klassicheskoy filologii I antichnoj istorii*. 15, 55–76.
12. NIKOLAYEV, M.I. (2017) Do istorii metrolohichnoi diialnosti agonomiv ellinistichnoi Ol'vii. In: Proceedings of the IXth "Istorija torgovli, podatkiv ta mita" international scientific conference, Dnipro, October 2017. Kyiv: [S. n.], 6–7.
13. RUSYAEVA, A.S., RUSYAEVA, M.V. (2004) Ol'viya Pontijskaya: gorod schast'ja I pechali. Kiev : Stilos.
14. SOLOMONIK, Je.I. (1962) Epigraficheskie pamyatniki Neapolya Skifskogo. In: D.B. Shelov (ed.) *Numizmatika I epigrafika*. Vol.3. Moscow : Izd. AN SSSR, 32–44.
15. FEDOSEEV, N.F. (1991) Tri novyx klejma na tonkostennyx sosudax. *Soveckaya Arheologiya*. 2, 244–247.
16. AVRAM, A. (2016) Les premiers peuples Germaniques sur le Bas Danube. Autour du decret SEG 52, 724. In: B. Vergilio (ed.) *Studi ellenistici XXIX*. Pisa-Roma: Giardini, 27–76.
17. AVRAM, A. (2016) Sur la date traité entre Pharnace et Chersonese Taurique. *Dialogues d'histoire ancienne. La symmachia comme pratique du droit international dans le monde grec. D'Homère à l'époque hellénistique*. Supplément 16, 213–237.
18. AVRAM, A. (2017) [Review] N.I. Nikolaev. Prosopografiya Olvii Pontijskoj V v. do n. e. – I v. n. e., Oleg Filyuk, Kiev 2014, 316 pp., illustrations. Paperback. ISBN 978-617-7122-38-7. *Ancient West & East*. 16, 441–442.
19. IVANTCHIK, A. (2007) Une nouvelle proxenie d'Olbia et les relations des cites nord-pontiques avec le royaume scythe de Skilouros. In: Alain Bresson, Askold Ivantchik, Jean-Louis Ferrary (edrs.). *Une koine pontique. Cites grecques, ocieties indigenes et empires mondiaux sur le littoral nord de la Mer Noire (VIIe s. a.C. – IIIe s. p.C.)*. Bordeaux : Ausonius, 99–110.

Надійшла до редколегії 06.12.2017

N. Nikolaiev, Dr. habil. (History)

Independent researcher, Nikolaiev, Ukraine

THE POLITICAL HISTORY OF OLBIA PONTICA OF 2nd CENTURY BC IN THE LIGHT OF THE RESTORED CHRONOLOGY

Restoration of the chronology of Olbia Pontica IV–I centuries B.C. allowed to significantly refine the dating of a large group of inscriptions. It opens the prospect of revision of socio-political history, in particular, 2nd c. B.C. with a single chronological position. The decree in honor of Nicerat, the son of Papias, dates back to the early Roman times. The decree in honor of Stefan, the son of Alexandros belongs to the times of Mithridates VI Eupator. In the first quarter of 2nd c. B.C. a group of private dedications on granite has been issued. In the second quarter of the century is known inscription of builder walls of Posideos, the son Dionysios, which is interpreted as a measure to strengthen the city's defense from the Skilur. Four dedications of Posideos, the son of Posideos from the Naples of Scythians and one of Olbia dated to the turn of the 3rd–2nd centuries B.C. Accordingly, Posideos was not an advisor of Scilure. Traditional reading of coins legends ΒΞΕ, ΒΑΕΙΡΗ of the end of 3rd– first half of 2nd centuries B.C. as the names of the barbarian kings are only a variant of the interpretation.

Key words: Olbia, political history, 2nd century BC, inscriptions, coins, dating, prosopography.

УДК: 94(100)"...-051 Ляскоронський

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2018.136.1.10>

І. Орищенко, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, Київ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ ВОЛОДИМИРА ГРИГОРОВИЧА ЛЯСКОРОНСЬКОГО (20.04.1858 – 21.05.1920)

Присвячено висвітленню життєвого шляху та науково-професійної діяльності вченого-медієвіста Володимира Ляскоронського (1858–1920). На основі архівних матеріалів визначено основні віхи біографії науковця, його викладацької роботи. Проаналізовано наукові праці В. Ляскоронського "Етнографія за Адамом Бременським" та "Філіп Август та його ставлення до міст". Встановлено погляди медієвіста на сутність середньовічного міста, його еволюцію, основні ознаки, якими характеризувався широкий рух міського населення за здобуття права на самоуправління. Визначено соціально-економічні та політичні підстави, що вплинули на підтримку французьким королем Філіпом Августом комун та надання їм особливого статусу. Наведено класифікацію хартиї, які були видані Філіпом Августом містам і комунам французьких володінь для підтвердження їхніх привілеїв і надання їм нових пільг. Простежено зв'язок розвитку міст та отримання ними привілеїв із процесом утвердження королівської влади у Франції, розширення домену, боротьбою із впливовими феодалами (Плантагенети, графи Фландрські), посилення військової могутності Франції наприкінці XII – на початку XIII ст. Розглянуто взаємини Філіпа Августа з духовенством та шляхи вирішення конфліктів між населенням міста та представниками церкви.

Ключові слова: Київський університет, Володимир Ляскоронський, медієвістика, середньовіччя, Франція, місто.

В умовах розбудови України як незалежної держави важливим питанням є вивчення наукової спадщини вітчизняних учених, шляху їх становлення як науковців. Особливою проблемою є дослідження маловідомих імен, які на тривалий час практично зникли з наукового горизонту. Наукова та професійна діяльність вченого-медієвіста Володимира Ляскоронського, брата відомого українського історика й археолога Василя Ляскоронського, є однією зі сторінок історії Київського Імператорського університету Святого Володимира (нині – Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

Якщо про науковий і життєвий шлях Василя Ляскоронського написано значну кількість досліджень, то про Володимира Ляскоронського – лише побіжні згадки. Зокрема, відомості про вченого містяться у виданні "Історичний факультет Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка: минуле й сьогодення" [12], присвяченому річниці заснування університету, та на офіційному сайті університету [15]. Основними джерелами біографічної інформації є архівні матеріали з фондів Державного архіву міста Києва та Інституту Рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, окремі відомості про викладацьку

діяльність містяться у виданні, присвяченому 25-річчю першої Київської приватної жіночої гімназії, заснованої В. Ващенко-Захарченко та згодом переданої А. Дучинській [10]. Наукові здобутки В. Ляскоронського викладено у його працях "Етнографія за Адамом Бременським" [18] та "Філіп Август у його ставленні до міст" [17]. Важливим джерелом є рецензія [8], підготовлена професором М. Бубновим на дослідження В. Ляскоронського, присвячене соціально-економічному статусу французьких міст періоду правління Філіпа Августа. Що стосується власне розгляду історії середньовічної Франції та безпосередньо еволюції середньовічного міста і його вольностей, найбільш значущими є дослідження О. Дживелегова, Н. Хачатурян, Г. Тушиної, Ж. Дюбі та ін. Огляд історії поширення хартій середньовічних міст Західної Європи, їхнього суспільно-економічного та політичного значення здійснено у статті Д. Заяць [11]. Проте постать ученого усе ж залишається малодослідженою.

Володимир Григорович Ляскоронський народився 20 квітня 1858 р. в родині колезького асесора [1, арк. 92–92 (зв.)] на Лубенщині, навчався в Лубенській гімназії [7], а після її закінчення вступив у 1878 р. на історико-філологічний факультет Київського університету Св. Володимира. Після завершення навчання в університеті отримав у 1882 р. диплом зі ступенем кандидата й упродовж двох років перебував при університеті як професорський стипендіат [1, арк. 92–92 (зв.)].

У 1884 р., по завершенні терміну перебування його при університеті як професорського стипендіата, В. Ляскоронський подав прохання про здачу іспиту на отримання ступеня магістра [2, арк. 2] і склав його у 1885 р. [1, арк. 92 (зв.)], однак дисертація була представлена значно пізніше, оскільки з 1884 р. він розпочинає викладацьку діяльність. На сторінках видання, присвяченого 25-річному ювілею жіночої гімназії В.М. Ващенко-Захарченко, ми бачимо запис про те, що Володимир Григорович Ляскоронський із 1884 р. працює викладачем історії та географії [10, с. 30], і паралельно викладає у 5 Київській гімназії. До захисту в 1903 р. магістерської дисертації вчений працював викладачем у жіночій гімназії А. Бейтель та Київській школі десятичників по дорожній і будівельній справі [1, арк. 97 (зв.)–98]. Після захисту працював приват-доцентом у Київському університеті Св. Володимира (курси "Феодалізм та лицарство" (1910), "Історія визначних винаходів та відкриттів" (1911), "Історія Англії XII–XIII ст." (1914) [15].

Першим науковим дослідженням В. Ляскоронського стала студентська робота "Етнографія за Адамом Бременським", написана в 1881 р. Це дослідження було визнане гідним нагороди золотою медаллю [1, арк. 92 (зв.)] й опубліковане в 1883 р. [11]. Ця золота медаль після завершення курсу навчання в університеті дала йому право на присвоєння ступеня кандидата без підготовки спеціальної дисертаційної роботи.

"Етнографія за Адамом Бременським" – це доволі серйозне джерелознавче дослідження твору Адама Бременського "Gesta Hamaburgensis ecclesiae Pontificum", присвяченого етнографії північних народів Європи – полабських слов'ян і жителів Скандинавії. Детальний аналіз змісту джерела проводився за єдиною схемою: місце проживання тієї чи іншої народності, побут, відносини із сусідами, релігія та традиції, мораль. В. Ляскоронський приділяє особливу увагу такому питанню, як джерела інформації німецького хроніста XI ст., ступінь їх надійності і, порівнюючи ці свідчення з результатами археологічних розкопок, дослідженнями інших вчених – як зарубіжних, так і вітчизняних

(О. Котляревський, П. Шафарик, О. Гільфердінг), робить висновки щодо їхньої достовірності. Усі джерела середньовічного хроніста автор розподіляє на писемні (хроніки і твори середньовічних письменників, насамперед Марціана Капелли і Соліна, що відображали незначні відомості та міфічні уявлення їхніх авторів про північ Європи) й усні (розповіді очевидців – купців, мореплавців, і, насамперед, данського короля Свена Естрітсона). Дослідник робить висновок, що усні джерела в зазначеному випадку надійніші, хоч інформатори і схильні були часом до перебільшення, тоді як писемні свідчення в більшості своїй є лише легендами [19, с. 5–7]. В.Г. Ляскоронський також вказує на неточності та погрішності, допущені Адамом Бременським при написанні книги, у тому числі плутанину з деякими географічними назвами, складом племінних союзів, походженням етнонімів та фантастичні історії про амазонок, гіпербореїців і північних чудовиськ, якими хроніст доповнював твір за відсутності знань і достовірних відомостей про ті чи інші регіони північної Європи [19, с. 7–53].

У 1885 р. В. Ляскоронський склав іспити на ступінь магістра [1, арк. 92 (зв.)], однак лише в 1900–1902 рр. в журналі "Університетские известия" була опублікована його магістерська робота "Філіп Август та його ставлення до міст". У 1902 р. публікується і рецензія на неї професора М. Бубнова [8]. У тому ж році "Філіп Август та його ставлення до міст" виходить друком як окрема книга. На титульному аркуші примірника, що зберігається у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В.О. Сухомлинського, міститься напис "Многоуважаемому Владимиру Ивановичу Щербине на память от автора" [17].

У своїй праці "Філіп Август та його ставлення до міст", написаній під керівництвом професора Ф. Фортинського [17, с. 3], В. Ляскоронський ставить собі за мету ліквідувати вакуум у дослідженнях, присвячених вивченню відносин, що склалися між французьким королем Філіпом Августом та містами на основі критичного аналізу джерел (у відсутності чого він звинувачує вчених, що раніше займалися історією середньовічного міста у Франції) й огляду раніше написаних праць [17, с. 1–2], зокрема А. Мартена, О. Тьєрі, Ф. Пізо, А. Жирі, А. Люшера та ін. При цьому він не зупиняється на конкретному визначенні, чим же, у його розумінні, є місто, звертаючи основну увагу на хід комунального руху, тобто боротьби міст із сеньйорами за утворення комун. Його точку зору можна визначити за змістом роботи. Існуючий у науці погляд на сутність середньовічного міста, як зазначає його рецензент, професор М. Бубнов, що розуміє під терміном "місто" будь-яке "більше чи менше значне поселення, захищене укріпленнями від нападу ворогів", не згадуючи інших його ознак – соціальних чи економічних [8, с. 1].

В. Ляскоронський стверджує, що у формуванні міст найчастіше відсутній політичний фактор, його заміняє переважно соціально-економічний. Процес цей відбувався поступово. Походження "вільних міст" для дослідника залишається невідомим. При цьому він вважає сумнівною і помилковою версію щодо походження середньовічних міст від галло-римських муніципій або ж від традиційних германських общин. Це суперечить історичній критиці, доводить дослідник, оскільки в документах VII–XI ст. вольності не згадуються, а отже, в цей період вільні міста не існували. З огляду на це зазначене явище, можливо, має місцеве походження, засноване на розумінні населенням міст і деяких селищ необхідності обмеження феодалного визиску [17, с. 28–29].

Проблема королівської влади також досить важлива для дослідника. В. Ляскоронський підкреслює, що до

приходу до влади Філіпа-Августа могутність французьких королів була радше моральною величиною, ніж матеріальною, вони навіть змушені були коронувати своїх наступників ще за життя діючого короля, щоб зберегти престол у межах однієї династії. Новий король, Філіп Август, змінив ситуацію [17, с. 9, 21]. Учений наголошує, що Філіп Август, сам коронований за життя батька, веде боротьбу із феодалами, прагнучи до централізації держави та посилення авторитету монархії. У боротьбі із Плантагенетами і графом Фландрським Філіп Август розширює володіння королівства, а разом із ними – і безпосередньо королівський домен. У таких умовах, зазначає дослідник, королю потрібні гроші, військова сила і союзники, яких він знаходить у середовищі городян, що незабаром сформували "третій стан". Звідси, підкреслює дослідник, основні цілі, що змушують Філіпа Августа всупереч традиціям своїх попередників підтримати комунальні прагнення міст. По-перше, це можливість, спираючись на міста, поставити владу короля вище влади феодалів [17, с. 18–20], по-друге – підтвердження хартії вольностей перетворювало міста, що їх отримали, на інструмент політики корони, по-третє – давало можливість поліпшити фінансову ситуацію в королівстві [17, с. 35–36].

Таким чином, автор книги з'ясовує основні напрями внутрішньої політики Філіпа Августа. Король підтримує духовенство у його конфліктах зі світськими феодалами, бере на себе обов'язок захисту чистоти християнської церкви, отримуючи натомість гроші і військову підтримку [17, с. 22]. Однак духовні сенйори досить впливові, а тому ненадійні. Зручнішим знаряддям виявляються городяни, що в ході комунального руху формують "третій стан". І причина цього руху, доводить історик – зловживання феодалів, формування цехів, купецьких асоціацій і, звісно, хрестові походи, що сприяли збагаченню міст, знайомству європейців з особливостями самоуправління італійських міст-держав. Французькі міста вимагають звільнення ремесел, торгівлі, права самостійно вирішувати внутрішні справи общини [17, с. 23–28].

Автор акцентує увагу на тому, що "третья сила" виникає не з революційного руху, а з мирної еволюції, викупу повинностей, купівлі вольностей [17, с. 31]. Таким чином, третій стан створюється з населення привілейованих та нових міст, а не комун, що завоювали своє право на самоуправління в боротьбі.

Якщо деякі висловлювання В. Ляскоронського і наводять на думку про співчуття короля городянам, то надалі він стверджує, що політика Філіпа Августа пояснюється не піклуванням короля про благополуччя вілланів, а об'єктивними обставинами, тобто політичними, фінансовими та військовими потребами корони. Ідучи на поступки комунальному руху, король тим самим досягав таких результатів: міста ставали його союзниками в боротьбі із феодалами за зміцнення королівської влади, приєднані території залучалися до нових політичних та економічних умов, посилювалися зв'язки частин королівського домену з державним апаратом. Усі поступки при цьому оплачували члени комуни, підвищуючи в такий спосіб прибутки корони і гарантуючи певний рівень грошових надходжень. Це, у свою чергу, зменшувало фінансову залежність короля від феодалів [17, с. 31–34]. У цьому твердженні В. Ляскоронський погоджується з думкою відомого французького медієвіста А. Люшера щодо значення міст як інструменту протидії феодалам. А. Люшер, аналізуючи склад регентства, затверджений Філіпом Августом у 1190 р. перед хрестовим походом, наголошує, що поряд із регентами королівської родини була присутня рада з представників палацових служб, ченців і городян Парижа. Останні отримали повноваження щодо фінан-

сових та адміністративних питань на час відсутності короля. Подібна вимога існувала і стосовно управління на місцях, щоправда, лише до повернення короля з походу [14, с. 386–387].

Відповідно, зростання ролі комун у політичному житті королівства не могло не викликати особливих законодавчих актів, які регулювали б процес відносин між королем і містами. Аналізуючи законодавче забезпечення королівських поступок комунам, В. Ляскоронський виокремлює кілька типів хартії, характерних для тієї чи іншої області і даних містам та комунам (хартії, що підтверджували права, надані його попередниками містечкам і селам домену; хартії, надані поселенням, залежним від королівських абатств; документи, що підтверджували права комун у володіннях графів Фландрії, Вермандау, Понтъє, Бомона та Плантагенетів; хартії, що підтверджували лише окремі права і вольності). До цих хартії, що слугували основою для нових документів, включали оригінальні пункти, що регулювали відносини общини та королівської влади з урахуванням особливостей утворення та внутрішнього життя громади [17, с. 37–69].

Військові зобов'язання комуни, як стверджує у своєму дослідженні В. Ляскоронський, стали альтернативою феодалного війська, однак головною функцією привілейованих міст було не лише економічне забезпечення військових потреб корони – це було ще й будівництво оборонних споруд, особливо в тих містах, що розміщувалися на кордоні володінь французького короля та найбільш впливових феодалів. Для досягнення цієї мети на урядовому рівні необхідно було не лише забезпечити створення укріплень (чим Філіп Август досить активно займався), але й заручитися вірністю гарнізону, для чого і робилися поступки комунальному руху. Разом із тим, підкреслює дослідник, усі хартії вміщують статті щодо податків і виплат у королівську скарбницю, що забезпечувало постійне надходження коштів [17, с. 73–75].

У межах королівського домену політика Філіпа Августа була іншою, оскільки переслідувала мету не допустити зменшення сенйоріальних прав короля, уникнути небезпеки відцентрових тенденцій. Комуни і міста домену також отримали певні привілеї, однак з меншим ступенем самостійності [17, с. 133]. Досліджуючи політику французького короля стосовно економічної функції міст, учений доводить, що рішучі протекційні заходи застосовуються і щодо торгівлі та ремесел. Результатом такої політики було економічне процвітання міст. Однак ця політика, як відзначає В. Ляскоронський, була непостійною – у разі зіткнення інтересів церкви та комуни король надавав перевагу підтримці духовенства або ж був посередником у конфлікті, не бажаючи втрачати авторитет у жодної зі сторін. Водночас церква вбачала в комуні загрозу основним підвалинам суспільства, тим паче що конфлікти інтересів інколи проходили в досить агресивній формі [17, с. 164–220]. Висновки В. Ляскоронського стосовно діяльності Філіпа Августа, спрямованої на благоустрій міст, і насамперед Парижа, співзвучні думці відомого французького історика А. Люшера, що є явним авторитетом: так, повторений вислів, що обгородження кладовища Шампо в Парижі було зумовлене не так піклуванням про здоров'я жителів, як турботою про спокій померлих [14, с. 13; 17, с. 259–260].

Наприкінці дослідження В. Ляскоронський приходить до висновку, що ставлення короля до міст було доволі ліберальним [17, с. 275].

Такий погляд на ситуацію цілком відповідає умовам часу, коли було проведено дослідження – розквіт і поширення ліберальних та марксистських суспільно-політичних течій сприяв розвитку інтересу до проблема-

тики окремих соціальних прошарків, боротьби за розширення спектру прав, гарантії особистої та майнової безпеки. Для написання цього дослідження київський учений використовував широкий спектр документів, переважно перекладених ним із французької мови чи з латини, частина яких була введена ним до наукового обігу.

Проте водночас М. Бубнов, що написав рецензію на роботу В. Ляскоронського, стверджує: дослідження не містить нічого суттєво нового для вже існуючої наукової картини проблеми, оскільки висновки молодого вченого майже повністю повторюють висновки А. Люшера, а сам виклад є у своїй основі лише переліком актів, виданих Філіпом Августом, розподіл їх за окремими рубриками з додаванням відповідних коментарів [8, с. 8]. М. Бубнов стверджує, що за наявності цілого переліку недоліків і помилок у роботі "Філіп Август та його ставлення до міст", дослідження все ж має певну наукову цінність, як огляд документального матеріалу, що стосується політики Філіпа Августа щодо прав і вольностей французьких міст [17, с. 24]. Можна погодитися з думкою рецензента, що дослідження В. Ляскоронського великою мірою залежало від авторитету французьких учених, що займалися епохою Філіпа Августа та історією французьких міст й установ, серед яких, насамперед, А. Люшер. З іншого боку, дослідження цих істориків багато в чому були основоположними у сфері вивчення зазначеного періоду. До того ж усі висновки В.Г. Ляскоронського підтверджуються цитатами з документів. Для медієвістики в Російській імперії робота київського історика була першою і досить успішною спробою створення наукового дослідження, присвяченого важливому періоду становлення міського самоуправління і розквіту комунального руху у Франції за часів правління Філіпа Августа.

Життєвий, професійний та науковий шлях Володимира Григоровича Ляскоронського має ще чимало "білих плям" і завдання сучасних досліджень – відшукати всі можливі джерела для заповнення цих лакун. Фонди архівів України, зібрання рідкісних видань українських книгозбірень можуть містити документи та згадки, що дозволять доповнити наявні відомості про вченого і якомога повніше відтворити його особисті наукові досягнення, і, відповідно, розвиток історичної науки на українських землях впродовж ХІХ–ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Державний архів міста Києва (ДАК), ф. 16, оп. 465/2, спр. 4797, 104 арк.
2. ДАК, ф. 16, оп. 465/1, спр. 973, 2 арк.
3. ДАК, ф. 16, оп. 465/1, спр. 981, 8 арк.
4. ДАК, ф. 16, оп. 465/1, спр. 1047, 21 арк.
5. ДАК, ф. 16, оп. 465/1, спр. 1114, 146 арк.
6. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вєнадського (ІР НБУВ), ф. 90, № 329, 2 арк.
7. ІР НБУВ, ф. 90, № 511, 23 арк.
8. Бубнов Н.М. Рецензия на сочинение Вл. Ляскоронского: Филипп Август в его отношении к городам / Н.М. Бубнов. – Киев, 1902. – 24 с.
9. Бродель Ф. Средиземное море и средиземноморский мир в эпоху Филиппа II : в 3 ч. – Ч. 1 : Роль среды [Электронный ресурс] / пер. с франц. М.А. Юсима. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 496 с. – (Studia historica). – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/brodel/index.php

I. Oryshchenko, PhD in History, Senior Research Officer
V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

HISTORICAL STUDIES OF VOLODYMYR HRYHOROVYCH LIASKORONSKYI (20.04.1858 – 21.05.1920)

The article is devoted to the coverage of the life path and the scientific and professional activities of the scientist-medieval Vladimir Lyaskoronsky (1858–1920). On the basis of archival materials, the main milestones of the biography of the scientist, his teaching work are determined. The scientific works of V. Lyaskoronsky "Ethnography for Adam Bremen" and "Philippe August and its relation to the cities" are analyzed. The views of the medieval on the essence of the medieval city, its evolution, and the main features that characterized the wide movement of the urban population for gaining the right to self-government were established. The socio-economic and political foundations that influenced the support of the French King Philippe August communes and gave them a special status were identified. The connection between the development of cities and the obtaining of privileges with the process of the establishment of royal power in France, the expansion of the domain, the struggle with influential feudal lords (Plantagenets, graphs of Flanders), strengthening the military power of France in the late XII – early XIII century. The relationship between Philip Augustus and the clergy and ways of resolving conflicts between the city's population and representatives of the church are considered.

Key words: University of Kyiv, Volodymyr Liaskoronskyi, medieval studies, Middle Ages, France, city.

10. Двадцатипятилетие первой Киевской частной женской А.Т. Дучинской гимназии, основанной В.Н. Ващенко-Захарченко. – Киев : Тип. Петра Барского, 1903. – 104 с.

11. Заяць Д.Д. Хартії середньовічних міст Західної Європи як історичний попередник статутів територіальних громад [Електронний ресурс] / Д.Д. Заяць // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип. 4 (23). – С. 144–153. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-4/doc/2/07.pdf>.

12. Історичний факультет Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: минуле й сьогодення / за ред. проф. Г.Д. Казьмирчука. – К., 2004. – 356 с.

13. Лависс Э. Эпоха крестовых походов / Э. Лависс, А. Рамбо ; пер. с франц. М. Гершензона, предисл. проф. А.Н. Савина. – Изд. 2-е. – М., 1914, Изд. М. и С. Сабашниковых. – Ч. 1. – 444 с.

14. Люшер А. Французское общество времен Филиппа Августа / А. Люшер. – СПб : Евразия, 1999. – 414 с.

15. Ляскоронський Володимир Григорович (Георгійович) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eu.univ.kiev.ua/departments/istoriyi-starodavn%60ogo-svitu-t/lyaskorons%60ky-volodymyr-grygo>.

16. Ляскоронский В.Г. Памяти Ф.Я. Фортинского / В.Г. Ляскоронский // Чтение в Историческом Обществе Нестора Летописца. – 1903. – Кн. 17, вып. 2. – С. 76–81.

17. Ляскоронский Вл. Филипп-Август в его отношении к городам / Владимир Ляскоронский. – Киев : Типография Императорского университета Св. Владимира, 1902. – 317 с.

18. Ляскоронский В. Этнография по Адаму Бременскому / В. Ляскоронский. – К., 1883. – 5 с.

19. Braudel F. La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philipp II / F. Braudel. – P. : Armand Colin, 1949. – 456 p.

Refereses

1. Derzhavnyi arkhiv mista Kyieva (DAK), fond 16, opis 465/2, sprava 4797, 104 arkushy.
2. DAK, fond 16, opis 465/1, sprava 973, 2 arkushy.
3. DAK, fond 16, opis 465/1, sprava 981, 8 arkushy.
4. DAK, fond 16, opis 465/1, sprava 1047, 21 arkush.
5. DAK, fond 16, opis 465/1, sprava 1114, 146 arkushy.
6. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V.I. Venadskoho (IR NBUV), fond 90, № 329, 2 arkushi.
7. IR NBUV, fond 90, № 511, 23 arkushi.
8. Bubnov, N.M. (1902) Recenziya na sochinenie Vl. Lyaskoronskogo: Filipp Avgust v ego otnoshenii k gorodam. Kiev: [S.N.].
9. Brodel', F. (2002) Sredizemnoe more i sredyemnomorskij mir v epochu Filippa II. Vol. 1: Rol' sredi. [Online]. Moscow: Yazyki slavyanskoy kul'tury. Available from: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/brodel/index.php
10. ANON (1903) Dvadcatypyatiletie pervoj Kievskoj chastnoj zhenskoj A.T. Duchinskoy Gimnazii, osnovannoj V.N. Vashhenko-Zaxarchenko. Kiev: Tip. Petra Barskogo.
11. Zaiats, D.D. (2008) Khartii seredniovichnykh mist Zakhidnoi Yevropy yak istorychni poperednyk statutiv terytorialnykh hromad. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia [Online]. 4 (23), 144–153. Available from: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-4/doc/2/07.pdf>
12. Kazmyrchuk, H.D. (ed.) (2004) Istorychni fakultet Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka: mynule i sohoddennia. Kyiv: [S.n.], 2004.
13. Laviss, E., Rambo A. (1914) Epoha krestovykh poxodov. Part I. Moscow : Izd. M. i S. Sabashnikovyx.
14. Lyusher, A. (1999) Francuzskoe obshhestvo vremen Filippa Avhusta. SPB: Evraziya.
15. ANON (S.d.) Liaskoronskyi Volodymyr Hryhorovykh (Heorhiiovych) [Online]. Available from: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/istoriyi-starodavn%60ogo-svitu-t/lyaskorons%60ky-volodymyr-grygo/>
16. Lyaskoronskij, V.H. (1903) Pamyati F.Ya. Fortynskoho. Chtenie v Istoricheskom Obshhestve Nestora Letopisca. 17(2), 76–81.
17. Lyaskoronskij, V. (1902) Filipp-Avgust v ego otnoshenii k gorodam. Kiev: Tipografiya Imperatorskogo universiteta Sv. Vladymyra.
18. Lyaskoronskij, V. (1883) Etnografiya po Adamu Bremenskomu. Kiev: [S.n.].
19. Braudel, F. (1949) La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philipp II. Paris : Armand Colin.

Надійшла до редколегії 15.12.2018